

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ І ЗАСОБІВ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

*Древаль Ю. Д., професор, доктор наук з державного управління (Національний університет водного господарства та природокористування);
Валентюк О. В., магістрантка (гр. ДСз-21м, Національний університет водного господарства та природокористування)*

Анотація. Досліджується процес удосконалення заходів державного нагляду у сфері охорони праці в умовах воєнного стану та в процесі цифрової трансформації системи державного управління. Особлива увага приділяється аналізу впровадження автоматизованої системи відбору підприємств для перевірок.

Ключові слова: охорона праці, державний нагляд, умови воєнного стану, автоматизована система контролю, цифрова трансформація системи державного управління.

Abstract. The study examines the improvement of state supervision measures in the field of occupational safety under the conditions of martial law and during the digital transformation of the public administration system. Particular attention is given to the analysis of the implementation of an automated system for selecting enterprises for inspections.

Keywords: occupational safety, state supervision, martial law conditions, automated control system, digital transformation of public administration.

Вступ. В умовах запровадженого воєнного стану на території України та з розвитком новітніх технологій стрімко змінюють підходи до безпеки та охорони праці. Курсу України на цифровізацію державного управління та гармонізацію стандартів охорони праці з вимогами ЄС адаптує законодавство до нових реалій, вдосконалюючи механізм нагляду та контролю задля збереження життя та здоров'я працівників.

Аналіз стану питання. Забезпечення безпеки працівників є пріоритетним напрямом державної політики, як під час війни, так і в повоєнний період. Підвищення ефективності наглядових функцій Держпраці вимагає використання новітніх інструментів контролю, адаптованих до сучасних викликів.

Мета роботи: визначити напрями вдосконалення заходів і засобів державного нагляду у сфері охорони праці під час активної цифрової трансформації системи державного управління, що передбачає впровадження інноваційних підходів у сфері нагляду за дотриманням законодавства про охорону праці.

Методики, матеріали і результати досліджень. Закон України «Про охорону праці» визначає охорону праці як систему правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [1].

Головна мета охорони праці – створення на кожному робочому місці безпечних умов праці, безпечної експлуатації обладнання, зменшення або повна нейтралізація дії шкідливих і небезпечних виробничих факторів на організм людини і, як наслідок, зниження виробничого травматизму та професійних захворювань.

Держава зі своєї сторони розробляє й реалізує заходи, спрямовані на створення цілісної системи державного управління охороною праці, організує контроль за виконанням відповідних законодавчих і нормативних актів, координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади в цій сфері, ініціює розробку конкретних програм у галузі безпеки та гігієни праці, стежить за їх виконанням.

Державне управління охороною праці в Україні здійснюють Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в галузі охорони праці; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

В умовах воєнного стану система державного нагляду у сфері охорони праці, що здійснюється центральним органом виконавчої влади, зазнала суттєвих змін. Припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану [2] в тому числі і в сфері охорони праці, та встановлено виключний перелік підстав проведення позапланових заходів державного нагляду.

Одним із ключових кроків стало вдосконалення інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), закріплене Постановою Кабінету Міністрів України № 1189 від 25 вересня 2025 року [3]. Цей документ спрямований на розширення функціоналу системи, забезпечення взаємодії між контролюючими органами, інтеграцію з державними реєстрами та впровадження ризик-орієнтованого підходу до планування перевірок.

У системі з'явиться новий модуль управління ризиками, який автоматично визначатиме, які підприємства потраплять до плану інспекційних перевірок у 85 сферах – в тому числі і з охорони праці.

До найбільш важливіших змін відноситься:

- ступінь ризику для кожного підприємства визначатиметься автоматично за встановленими критеріями;
- система формує перелік суб'єктів для перевірок на основі їх рейтингу;
- контролюючі органи зосереджуються на високоризикових підприємствах, зменшуючи навантаження на бізнес із низьким ризиком;
- річні та комплексні плани перевірок формуються і публікуються автоматично через систему – це забезпечує прозорість і відкритий доступ для бізнесу та громадськості.

У сфері охорони праці це означає зменшення корупційних ризиків та тиску на сумнівні підприємства, перехід до інтелектуальної моделі моніторингу

безпеки праці, що ґрунтується на даних, аналітиці та прогнозуванні.

Висновки. Удосконалення заходів і засобів державного нагляду у сфері охорони праці є необхідною умовою підтримання трудової безпеки та збереження життя і здоров'я працівників. Використання автоматизованих систем, цифровізації та використання сучасних інформаційних технологій сприяє підвищенню ефективності контролю, прозорості управлінських процесів та зниженню рівня виробничого травматизму, забезпечуючи відповідність національної системи вимогам європейських стандартів безпеки праці.

Подальший розвиток системи державного нагляду повинен бути спрямований на гнучкість, оперативність і технологічну адаптивність до нових умов. Сфера охорони праці в Україні потребує ще більшої модернізації систем контролю в умовах обмежених ресурсів.

Література

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення 22.10.2025).
2. Про припинення проведення планових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-п> (дата звернення 23.10.2025).
3. Про внесення змін до Порядку функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю): Постанова Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2025 року № 1189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 23.10.2025).